

Nowe regulacje rachunkowości umów leasingu a obraz sytuacji finansowej jednostek gospodarczych

Przemysław Czajor, Marcin Michalak*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest jakościowa i ilościowa analiza skutków zmiany zasad rachunkowości umów leasingu (MSR17/MSSF16) w aspekcie pomiaru dokonań i oceny sytuacji finansowej korzystających.

Metodologia badania – W artykule wykorzystano metodę krytycznej analizy literatury przedmiotu oraz przeprowadzono badania ilościowe na podstawie rocznych raportów spółek publicznych z indeksu WIG30, rozpatrywanych z perspektywy korzystających w umowach leasingowych.

Wynik – W artykule wyspecyfikowano kluczowe obszary i konsekwencje zmian zasad rachunkowości umów leasingu od strony korzystającego dla oceny dokonań i sytuacji finansowej podmiotów i ich interesariuszy. Wyniki badania wykazały, że zastosowanie MSSF16 może mieć w badanych spółkach pozytywny wpływ na wyniki EBITDA i EBIT.

Oryginalność/wartość – Tematyka artykułu jest istotna dla szerokiego grona interesariuszy (przedsiębiorstw, banków, leasingodawców i innych instytucji finansowych) będących stronami umów leasingowych oraz podejmujących decyzje gospodarcze na podstawie informacji ze sprawozdań finansowych. Artykuł wpisuje się w nurt badań światowych w przedmiocie badania, stanowiąc jego kolejne dopełnienie.

Słowa kluczowe: leasing, kapitalizacja, sytuacja finansowa, sprawozdanie finansowe

Wprowadzenie

Leasing stanowi jedno z kluczowych źródeł finansowania dłużnego przedsiębiorstw. Oprócz aspektów *stricto* finansowych, związanych z pozyskiwaniem oraz kształtowaniem struktury i kosztu finansowania, problematyka ta ma istotne implikacje dla systemu rachunkowości przedsiębiorstw i ich użytkowników. Rachunkowość leasingu, w tym jego odzwierciedlenie w sprawozdawczości finansowej, wpływa bezpośrednio na pomiar wyników i ocenę sytuacji finansowej podmiotu korzystającego i finansującego. Przekłada się to jednocześnie na istotne ryzyko dokonywania błędnych ocen i wynikających z nich decyzji operacyjnych, inwestycyjnych czy finansowych. W konsekwencji prowadzi to do nieefektywnych decyzji odnośnie do alokacji kapitału.

Celem artykułu jest jakościowa i ilościowa analiza skutków zmiany zasad rachunkowości umów leasingu (MSR17/MSSF16) w aspekcie pomiaru dokonań i oceny sytuacji

* dr Przemysław Czajor, Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki, e-mail: pczajor@uni.lodz.pl; dr Marcin Michalak, Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki, e-mail: michalak@uni.lodz.pl.

finansowej podmiotu korzystającego. W artykule wykorzystano metodę krytycznej analizy literatury przedmiotu oraz przeprowadzono badania ilościowe na podstawie rocznych raportów spółek publicznych z indeksu WIG30, rozpatrywanych z perspektywy korzystających z leasingu.

1. Rachunkowość leasingu – istota i istotność problematyki

Aktualnie obowiązujące regulacje w zakresie rachunkowości leasingu (MSR17) prowadzą do istotnych różnic w sposobie jego ujęcia i odzwierciedleniu w sprawozdaniach finansowych (dalej: SF). Leasing operacyjny (dalej: LO) – traktowany w sensie ekonomicznym jak najem – nie podlega odzwierciedleniu w sprawozdaniu z sytuacji finansowej (dalej: bilansie). Leasing finansowy (dalej: LF) – traktowany w sensie ekonomicznym jak kredyt – podlega pełnemu odzwierciedleniu w bilansie, zarówno po stronie aktywów, jak i zobowiązań. Odmienny jest także sposób prezentacji obydwu rodzajów umów leasingu w strukturze kosztów w rachunku zysków i strat (dalej: RZiS), albo w sprawozdaniu z wyniku całościowego (WC).

Sposób ujęcia umów leasingu w systemie rachunkowości korzystającego, jako strony objętej celem tego artykułu, determinuje w szczególności takie parametry, jak: suma bilansowa, struktura aktywów, poziom i struktura zadłużenia ogółem i zadłużenia netto, płynność i wypłacalność, poziom wyniku finansowego i jego struktura (EBITDA, EBIT), wysokość kosztów wytworzenia wyrobów i usług, a tym samym ich rentowność (ROS); poziom kosztów finansowania działalności odzwierciedlony w RZiS, rentowność działalności jednostki (ROA, ROE, ROCE). Jest to problem istotny także w obszarze wyceny przedsiębiorstwa czy pomiaru zysku ekonomicznego (np. EVA).

Jak wynika z tabeli 1, ujęcie w rachunkowości umów leasingu według zasad właściwych dla LO charakteryzuje mniejszy zakres (jakość) ujawnień. Z tego względu stał się on głównym obszarem zmian. Różnice w zakresie rachunkowości leasingu powodują brak porównywalności SF podmiotów korzystających z leasingu oraz ryzyko podejmowanych na ich podstawie błędnych decyzji operacyjnych (np. ocena rentowności określonych obszarów działalności, podjęcie lub zaniechanie działalności), inwestycyjnych (np. nabywanie/sprzedaż akcji udziałów, rozliczenie zarządu z efektywności gospodarowania kapitałem) lub finansowych (np. ocena wiarygodności i zdolności kredytowej, dostępność kapitału dla jednostki i jego koszt). Istotność wymienionych powyższej kwestii jest zależna od zakresu i jakości ujawnień dodatkowych w sprawozdaniu finansowym jednostki odnośnie do LO oraz świadomości i umiejętności użytkowników sprawozdania w zakresie odpowiedniego uwzględniania tych informacji dla potrzeb analityczno-decyzyjnych¹.

¹ Zgodnie z MSR 17 jednostki są zobowiązane do ujawnienia (w informacji dodatkowej, notach) m.in. przyszłych minimalnych opłat leasingowych z tytułu nieodwoływalnego LO dla każdego z poniższych okresów: do 1 roku, od 1 roku do 5 lat, powyżej 5 lat, oraz opłat leasingowych ujętych jako koszt okresu, za który sporządzane jest sprawozdanie finansowe. W konsekwencji tego wymogu użytkownicy sprawozdań finansowych mogą dokonać przekształcenia sprawozdania finansowego, tak by odzwierciedlić w nim konsekwencje umów leasingowych jak dla LF.

Tabela 1

Rachunkowość leasingu – kluczowe różnice w podmiocie korzystającego

	LO	LF	Uwagi
BILANS			(wybrane aspekty)
Wartość bilansowa przedmiotu leasingu	brak	ujęta w wartości godziwej przedmiotu umowy lub równoważnej korygowana o późniejsze odpisy amortyzacyjne (ekonomiczne)	LF: wyższy poziom aktywów; większa baza kapitałowa dla wskaźników rentowności; wyższy udział aktywów trwałych
Zobowiązanie z tytułu leasingu	brak odzwierciedlenia (jedynie bieżące zobowiązania dot. pojedynczej płatności)	ujęte według wyceny w skorygowanej cenie nabycia rozliczenie zobowiązania finansowego na zasadach analogicznych do kredytu – pomniejszenie o część kapitałową płatności	LF: pełne odzwierciedlenie zadłużenia ogółem i zadłużenia netto jednostki; lepsza ocena zdolności do spłaty zobowiązań; lepsza ocena wypłacalności
RZIS			
Koszty operacyjne	obciążone pełną ratą leasingową zgodnie z harmonogramem umowy w okresie jej trwania	obciążone kosztami amortyzacji oszacowanymi zgodnie z najlepszą wiedzą jednostki w okresie zakładanego użytkowania przedmiotu, przy uwzględnieniu jego wartości rezydualnej.	LO: zwykle wyższe koszty operacyjne, zwłaszcza w początkowym okresie umowy; wyższy koszt wytworzenia wyrobów i usług; niższa ROS, zwłaszcza w początkowym okresie umowy; większa możliwość wpływania jednostki na poziom kosztów (<i>earnings management</i>).
Koszty finansowe	brak	w wysokości części odsetkowej raty leasingowej	LF: część odsetkowa w przeciwieństwie do LO nie wpływa na koszty operacyjne i koszt wytworzenia wyrobów i usług; relatywnie wyższa ROS
EBITDA	pełna rata leasingowa, a w całym okresie umowy wartość godziwa przedmiotu umowy wraz z kosztami finansowania	brak odzwierciedlenia	LF: wyższy poziom EBITDA w ujęciu rocznym i w całym okresie umowy, przy założeniu jednakowej wysokości rat
EBIT	jak wyżej	odpisy amortyzacyjne, a w całym okresie umowy wartość godziwa przedmiotu umowy, pomniejszona o jego ewentualną wartość rezydualną	LF: wyższy poziom EBIT w ujęciu rocznym w I połowie okresu umowy, a w całym okresie umowy wynik wyższy o wysokość kosztów finansowania oraz ewentualną wartość rezydualną (w zależności od metodyki szacowania EBIT)

Źródło: opracowanie własne.

O istotności rachunkowości leasingu dla użytkowników SF świadczą wyniki licznych badań zorientowanych na ocenę wartości rynku umów leasingowych w gospodarce. Badania przeprowadzone przez Amerykańską Komisję Papierów Wartościowych i Giełd (ang. SEC), przeprowadzone w 2005 roku wykazały, że wartość umów leasingowych, których stroną są spółki notowane na publicznym rynku w USA, wynosi ok. 1,25 biliona dolarów². Rezultaty tego badania skłoniły stanowiących standardy – FASB i IASB – do podjęcia działań na rzecz poprawy jakości SF w zakresie umów LO, poprzez ich pełne odzwierciedlenie w sprawozdaniu finansowych zgodnie z zasadami właściwymi dla LF³. W wyniku tego przedsięwzięcia na gruncie rozwiązań MSSF w 2009 roku opublikowano pierwszy dokument dyskusyjny, a w 2010 roku i w 2013 kolejne wersje nowego standardu. Ostatecznie, nowy standard – MSSF16 *Leasing* – został opublikowany 13 stycznia 2016 roku, z mocą obowiązującą od 2019 roku.

2. Przegląd wcześniejszych badań

Problematyka rachunkowości leasingu w kontekście jej konsekwencji dla pomiaru i oceny dokonań jednostki, jej sytuacji finansowej, wyceny przedsiębiorstw, oceny wiarygodności i zdolności finansowej czy jakości ujawnień w SF była podejmowana przez wielu autorów. Część autorów badających wpływ LO na wybrane wskaźniki finansowe, jak również problemy dokonywania przekształceń SF na potrzeby analizy finansowej wskazuje, że inwestorzy nie mają większych problemów z uwzględnieniem wpływu umów leasingu na sytuację finansową jednostek (Finnerty, Fitzsimmons, Oliver 1980; Imhoff, Lipe, Wright 1993). Inni natomiast dostrzegają problemy w tym obszarze (Altman, Haldeman, Narayanan 1977; Breton, Taffler 1995). Potrzebę właściwego uwzględnienia LO przy obliczaniu wskaźników finansowych sugeruje również agencja ratingowa Standard & Poor's w publikowanych przez siebie wytycznych (Standard & Poor's 2013). Z kolei agencja Moody's (2015) w 2015 roku zaktualizowała metodykę przekształcania SF jednostek o niefinansowym profilu działalności, dla potrzeb nadawania ratingu kredytowego, w kierunku pełnego odzwierciedlenia umów LO w sprawozdaniu finansowym.

Od czasu opublikowania pierwszych propozycji dotyczących zmiany rachunkowości leasingu powstało szereg publikacji poświęconych ocenie ich wpływu na kluczowe wskaźniki finansowe i ocenę sytuacji finansowej jednostek korzystających z LO. Badania te dotyczyły

² Przeprowadzone badanie (na próbie 200 spółek) wykazało, że wartość niedyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu nieodwołalnych umów leasingu operacyjnego wynosi ok. 206 miliardów USD. Ekstrapolacja tych wyników na całą populację emitentów papierów wartościowych w USA (wynoszącą w 2005 r. ok. 10 000 spółek) pozwoliła oszacować wartość umów leasingu operacyjnego niepodlegających ujęciu w bilansie na poziomie 1,25 biliona USD – więcej: *Report* (2005).

³ Warto zauważyć, że próby kapitalizacji leasingu operacyjnego dla potrzeb sprawozdawczości finansowej były podejmowane już wcześniej. Przykład stanowi propozycja z 2000 r. opracowana przez grupę G4+1 w formie specjalnego raportu (Nailor, Lennard 2000), która uwzględniała wcześniejszą propozycję grupy G4+1 dotyczącą zmiany zasad rachunkowości umów leasingu (McGregor 1996).

konkretnych krajów (Wong, Joshi 2013; Fülbier, Silva, Pferdehirt 2008; Fito, Moya, Orgaz 2013; Hussey, Ong 2011) lub wybranych branż (Singh 2010; Beckman, Jervis 2009; Gavazza 2010). Ponadto w okresie opracowywania nowych rozwiązań przeprowadzono duże badania literaturowe (*Academic Research on Lease Accounting* 2007), w których poddano analizie 30 publikacji w przedmiotowym obszarze badawczym. Kolejne obszernie badania literaturowe przeprowadził Lipe (2001), który badał skutki proponowanych przez Grupy G4+1 zmian rachunkowości leasingu i streścił wnioski wynikające z wcześniejszych badań o podobnym charakterze. Barone, Birt i Moya (2014) przeprowadzili studia literaturowe na próbie 45 artykułów na temat różnic w rachunkowości leasingu z okresu 2003–2013. Podobnie Spencer i Webb (2015) dokonali analizy 21 artykułów opublikowanych po 1990 roku. Publikacja ta obejmowała m.in. artykuły, które nie zostały wcześniej przeanalizowane przez Lipego (2001). Wymienione publikacje stanowią swoiste streszczenie dotychczasowych badań w przedmiotowym zakresie, stąd autorzy artykułu pominieli ich szerszą prezentację w tym punkcie, odwołując się jednak do nich w punkcie 3 i 4 artykułu.

3. Charakterystyka nowych zasad rachunkowości leasingu wg MSSF16

Nowe zasady rachunkowości leasingu dotyczą przede wszystkim korzystających. MSSF16 usunął dla tych podmiotów dotychczasowy dualizm rozwiązań, tj. klasyfikację umów na LO i LF, z odrębnymi zasadami ich ujmowania w SF⁴. Zgodnie z nowymi rozwiązaniami wszystkie umowy leasingowe będą ujmowane w systemie rachunkowości i w SF korzystających na zasadach właściwych dla LF (por. tab. 1). Dotyczy to umów leasingu o okresie trwania dłuższym niż 12 miesięcy, z wyjątkiem umów dotyczących aktywów o niskiej wartości⁵.

W świetle nowych rozwiązań na dzień początkowego ujęcia korzystający jest zobowiązany ujmować przedmiot leasingu jako odrębną pozycję aktywów w bilansie – tzw. prawo do używania aktywów, albo w ramach tej z dotychczasowych pozycji aktywów, w której byłby on ujęty, gdyby stanowił własność jednostki. W przypadku zastosowania drugiego rozwiązania, jednostka jest zobowiązana do ujawnienia informacji o pozycjach bilansu, w których zostało ujęte prawo do używania aktywów wynikających z umów leasingu. W momencie początkowego ujęcia wartość początkowa prawa do używania aktywów jest ustalana po poziomie wartości bieżącej przyszłych płatności wynikających z umowy. Konsekwencją ujęcia przedmiotu umowy po stronie aktywów jest konieczność odzwierciedlenia zobowiązania finansowego w pasywach bilansu. Wycena początkowa tego zobowiązania

⁴ Regulacje rachunkowości zgodne z MSSF16 nadal wymagają od finansujących klasyfikacji umów leasingu na LO i LF oraz ich odmiennego ujmowania w systemie rachunkowości, w tym w sprawozdaniach finansowych.

⁵ Zgodnie z MSSF16, wyraźnie wskazuje, że termin „leasing aktywów o niskiej wartości” należy rozpatrywać w kategoriach obiektywnych – z perspektywy relatywnej wartości danego składnika aktywów na zbiorze całej populacji aktywów, a nie z perspektywy istotności wartości przedmiotu umowy dla jednostki. Na przykład, umowy leasingu używanego samochodu nie można uznać za leasing aktywów o niskiej wartości, gdyż samochód jako klasa aktywów co do zasady posiada istotną wartość.

jest dokonywana na zasadach analogicznych do wyceny odnośnego aktywa. Jeżeli płatności leasingowe obejmują część stałą oraz część zmienną zależną od poziomu określonych w umowie zmiennych (np. referencyjnej stopy procentowej), wówczas na dzień początkowego ujęcia część zmienną określa się z punktu widzenia warunków obowiązujących w dniu zawarcia umowy.

Zgodnie z rozwiązaniami MSSF16 na dzień sporządzania SF prawo do używania aktywów podlega wycenie według modelu kosztu lub według innego odpowiedniego modelu wyceny⁶. Przy zastosowaniu modelu kosztu, początkowa wartość prawa do używania aktywów jest amortyzowana zgodnie z zasadami stosowanymi dla środków trwałych⁷, a zatem w sposób odzwierciedlający specyficzne dla podmiotu warunki jego użytkowania. Z kolei wartość początkowa zobowiązania z tytułu leasingu podlega na dzień bilansowy korekcie o kwotę: odsetek naliczonych za dany okres, płatności leasingowych dokonanych w danym okresie oraz ewentualnych zmian wartości na skutek modyfikacji postanowień umowy⁸. Odsetki od zobowiązania leasingowego ustalane są według stopy procentowej wynikającej z umowy lub, jeśli jej określenie jest niemożliwe, według krańcowej stopy zadłużenia właściwej dla danej jednostki.

Nowe zasady leasingu prowadzą do poprawy zakresu (jakości) informacji o skutkach finansowych umów leasingowych dla korzystających, a co więcej, likwidują opisywany wcześniej problem braku porównywalności SF – w warunkach odmiennej klasyfikacji umów o korzystanie z podobnych zasobów przez jednostki – i jego konsekwencje. Zmienne regulacje powinny ponadto wpłynąć na wzrost użyteczności informacji w SF oraz obniżenie kosztów dokonywanych na ich podstawie analiz i ocen, w tym na eliminację ryzyka niewłaściwych decyzji.

4. Konsekwencje zmiany zasad rachunkowości leasingu dla oceny dokonań i sytuacji finansowej korzystających

Konsekwencje zmian w rachunkowości leasingu dla oceny dokonań oraz sytuacji finansowej korzystających zostały pośrednio przedstawione syntetycznie w tabeli 1. W tym miejscu dokonano analizy wymiernych skutków ilościowych tych zmian na podstawie wyników

⁶ Jednostka może zastosować również model wartości godziwej (określony w MSR 40), jeżeli prawo do używania aktywów spełnia definicję nieruchomości inwestycyjnej, a do wyceny nieruchomości inwestycyjnych jednostka stosuje model wartości godziwej. Model wartości przeszacowanej (określony w MSR 16) będzie mógł być zastosowany do wyceny prawa do używania aktywów odnoszącego się do takiej kategorii środków trwałych, dla których przyjęty został model wyceny według wartości przeszacowanej.

⁷ Prawo do używania aktywów podlega także ocenie pod kątem utraty wartości. Ponadto jego wartość jest korygowana o ewentualne zmiany wartości odnośnego zobowiązania finansowego, wynikające ze zmian umowy leasingu.

⁸ Dodatkowo, w wyniku finansowym uwzględnione zostaną wszelkie zmienne płatności dokonane przez leasingobiorcę, które nie zostały uwzględnione przy wycenie zobowiązania leasingowego, a które wystąpiły w danym okresie z uwagi na zaistnienie zdarzeń powodujących realizację takich płatności. Przykład stanowią płatności, których poziom jest uzależniony od zmiennych takich, jak np. wskaźnik inflacji, referencyjna stopa procentowa, rynkowe stawki najmu etc.

badania prowadzonych wcześniej przez innych autorów. Ich istotność zależy od stopnia korzystania przez podmioty z przedmiotowej formy finansowania działalności.

Wraz z MSSF16 zostało opublikowane badanie dotyczące analizy skutków zmian rachunkowości leasingu, przeprowadzone na próbie 1022 sprawozdań spółek⁹. Wynika z niego, że MSSF16 będzie miał największy wpływ na spółki z sektora lotniczego, handlowego (handel detaliczny), turystyczno-rozrywkowego oraz transportowego. Udział przyszłych płatności z tytułu leasingu operacyjnego do sumy aktywów w badanych jednostkach wyniósł odpowiednio¹⁰ (w nawiasie wyniki uzyskane dla zdyskontowanych płatności leasingowych¹¹): lotnictwo – 28,8% (22,7%), handel detaliczny – 28,3% (21,4%), turystyka i rozrywka – 28,6% (20,7%) oraz transport 15,5% (11,6%).

W odniesieniu do wpływu MSSF16 na rachunek RZiS badanie IASB obejmowało porównanie udziału EBIT do sumy przychodów w warunkach stosowania dotychczasowego MSR17 oraz przy uwzględnieniu rozwiązań MSSF16. Największe zmiany (w punktach procentowych) wystąpiły we wskazanych wyżej sektorach i wyniosły odpowiednio¹²: lotnictwo (1,36 p.p.), handel detaliczny (0,65 p.p.), turystyka i rozrywka (1,35 p.p.) oraz transport (0,70 p.p.). W badaniu tym nie analizowano bezpośrednio wpływu MSSF16 na EBITDA, chociaż w tym przypadku należy się spodziewać większych różnic (por. tab. 1). Niemniej dla poszczególnych sektorów łączna zmiana EBITDA przed i po uwzględnieniu MSSF16 wyniosła 9,66%. Analizując przedstawione rezultaty można wskazać, że w czterech wyżej wymienionych sektorach wzrost EBITDA w przypadku stosowania MSSF16 wyniósłby odpowiednio: lotnictwo (43,05%), handel detaliczny (28,59%), turystyka i rozrywka (25,81%) oraz transport (23,05%).

Inne badania (Imhoff, Lipe, Wright 1991, 1993; Beattie, Edwards, Goodacre 1998; Bennett, Bradbury 2003; Duke, Fran, Hsieh 2012; Wong, Joshi 2013) wskazują na szczególnie istotny wpływ rozwiązań przewidzianych w MSSF16 na wskaźniki oparte na pozycjach bilansowych (np. wskaźniki zadłużenia), przy jednocześnie mniejszym ich wpływie na wskaźniki rentowności.

⁹ Prowadząc badania wstępne IASB stwierdziła, że ponad 14 000 spółek z ok. 30 000 spółek notowanych na regulowanych rynkach na świecie ujawniło informacje o pozabilansowych umowach leasingu (operacyjnego), a kwota przyszłych płatności leasingowych (ujawniona pozabilansowa) wyniosła łącznie 2,86 biliona dolarów (wielkość niedyskontowana – po zdyskontowaniu kwota ta została oszacowana na 2,18 biliona dolarów). Dalsza analiza wykazała, że 1145 ze spółek objętych badaniem (czyli ok. 3,8% populacji) odpowiada za ponad 80% łącznej wartości przyszłych płatności leasingowych (każda z tych spółek posiadała umowy leasingowe o wartości niedyskontowanej przekraczającej 300 mln dolarów). Następnie IASB wyłączyła z badania banki i zakłady ubezpieczeń z uwagi na nieproporcjonalnie (w porównaniu do innych) dużą sumę aktywów i zobowiązań dotyczących ich podstawowej działalności. W rezultacie w badaniu uwzględnione zostało 1022 spółki.

¹⁰ Przeciętne wyniki dla objętych szczegółowym badaniem 1022 spółek wyniosły odpowiednio 7,1% (wartości niedyskontowane) oraz 5,4% (wartości zdyskontowane).

¹¹ IASB przyjmowała stopę dyskonta na poziomie 5%, natomiast roczny koszt leasingu został określony w wysokości równej płatnościom leasingowym wymaganym w okresie do 1 roku od dnia bilansowego.

¹² Przeciętna zmiana dla wszystkich 1022 spółek wyniosła 0,39 p.p.

5. Wyniki badań własnych

Odnosząc się do wniosków wynikających z wcześniejszych badań dotyczących oceny wpływu nowych zasad rachunkowości leasingu na ocenę dokonań i sytuacji finansowej korzystających z LO, autorzy podjęli próbę weryfikacji tych założeń na podstawie skonolidowanych sprawozdań finansowych (dalej: SSF) spółek z indeksu WIG30 za 2015 rok¹³. Z próby wyłączono dwie spółki, których sprawozdania za 2015 rok były niedostępne. Badanie zostało ukierunkowane na dwa główne cele:

- określenie, czy jednostki dokonały analizy wpływu MSSF16 na ich SF i czy wpływ ten uznają za istotny,
- określenie istotności umów LO z perspektywy korzystających, w oparciu o metodykę zastosowaną w badaniach IASB.

Dla potrzeb realizacji pierwszego z celów przeanalizowano, czy badane spółki poddały analizie wpływ opublikowanych, acz nieobowiązujących jeszcze MSSF na ich SSF¹⁴. Informację taką podały 23 spółki, natomiast 5 spółek dokonało takiej analizy pod kątem MSSF wydanych do końca 2015 roku, a zatem przed opublikowaniem MSSF16. Spośród pozostałych 18 spółek: 5 spółek ujawniło, że analiza potencjalnego wpływu nowych zasad rachunkowości leasingu została przeprowadzona; 13 spółek wskazało, że planuje przeprowadzenie takiej analizy lub jest w jej trakcie; 2 spółki ujawniły informację, że analizy takiej jeszcze nie prowadzi, a 3 – nie odniosły się do tego zagadnienia. Wszystkie ze spółek, które zadeklarowały, iż przeprowadziły analizę wpływu MSSF16 na ich SSF, ujawniły, że wpływ ten nie jest istotny. Jak wskazywano wcześniej, istotność i złożoność analizy potencjalnego wpływu MSSF16 na SF zależy od zakresu wykorzystania umów leasingu w jednostce, zwłaszcza LO. Uwzględniając dodatkowo, iż MSSF16 zacznie obowiązywać dopiero od 2019 roku należy przyjąć, że spółki nie dokonały jeszcze gruntownej i kompleksowej analizy konsekwencji przedmiotowych zmian.

W dalszej kolejności autorzy poddali analizie SSF badanych spółek w celu określenia potencjalnego wpływu zmiany zasad ujmowania LO na dokonania i obraz sytuacji finansowej tych spółek na gruncie MSSF16. Przeprowadzona analiza polegała na określeniu:

- udziału oszacowanej wartości prawa do używania aktywów¹⁵, jakie byłyby ujmowane według MSSF16, do sumy aktywów ogółem, sumy zobowiązań ogółem oraz wartości środków trwałych,

¹³ Autorzy mają świadomość, iż struktura indeksu WIG30 nie odpowiada strukturze spółek wchodzących w zakres próby badawczej IASB oraz że indeks WIG30 nie obejmuje spółek z sektorów najbardziej wrażliwych na zamiany w zasadach rachunkowości leasingu.

¹⁴ MSSF16 został opublikowany w styczniu 2016 r., zatem w okresie sporządzania sprawozdania finansowego za 2015 r. informacja o nim była dostępna dla jednostek.

¹⁵ Wartość prawa do używania aktywów została ustalona na poziomie niedyskontowanych przyszłych płatności z tytułu leasingu operacyjnego ujawnionych przez badane spółki w notach uzupełniających do sprawozdania finansowego.

- wpływu zastosowania MSSF16 na poziom EBITDA oraz na poziom stopy marży EBIT (EBIT do przychodów ze sprzedaży)¹⁶.

Przeprowadzona analiza wykazała, że jedynie 19 spółek ujawniło informacje o przyszłych płatnościach z tytułu umów LO, w tym 11 niebędących bankami bądź zakładami ubezpieczeń. Autorzy przyjęli upraszczające założenie i wartość prawa do używania aktywów oraz zobowiązań z tytułu leasingu zostały określone na poziomie niezdyktowanych minimalnych przyszłych opłat z tytułu LO, natomiast koszt leasingu – na poziomie minimalnych opłat przypadających w okresie krótszym niż 12 miesięcy od dnia bilansowego. Następnie, ustalona w powyższy sposób wartość prawa do używania aktywów została porównana z łączną wartością aktywów, a wartość zobowiązań z tytułu leasingu operacyjnego – z łączną kwotą zobowiązań.

Łączna wartość przyszłych minimalnych opłat z tytułu LO wyniosła odpowiednio 5439 mln zł w przypadku jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń oraz 4125 mln zł w przypadku banków i zakładów ubezpieczeń. Z dalszej analizy wyłączono banki i zakłady ubezpieczeń z powodów analogicznych jak w badaniu IASB. W przypadku banków i zakładów ubezpieczeń wchodzących w skład indeksu WIG30 wartość ta stanowiła bowiem jedynie 0,40% wartości aktywów ogółem oraz 0,46% wartości zobowiązań¹⁷. Wyniki przeprowadzonego badania (dla 11 spółek) przedstawiono w tabelach 2 i 3¹⁸.

Z uwagi na dobór spółek do badania (największe spółki notowane na GPW) potencjalny wpływ MSSF16 na ocenę ich sytuacji finansowej nie jest znaczący. Niemniej jednak najwyższy udział wartości przyszłych opłat z tytułu leasingu operacyjnego w porównaniu z sumą aktywów (16,90%) i sumą zobowiązań (22%) wystąpił w spółce z sektora handlu detalicznego. W odniesieniu do wartości środków trwałych, wartość przyszłych minimalnych płatności z tytułu leasingu operacyjnego była łącznie bardziej znacząca i wyniosła 4,70%. Wpływ na taki wynik miały natomiast jedynie dwie spółki, w przypadku których wskaźnik ten kształtował się na poziomie 77 i 149%.

Wyniki badania przeprowadzonego przy założeniach przyjętych przez autorów wskazują, że MSSF16 może mieć dodatni wpływ na poziom raportowanych wyników, w szczególności na poziom EBITDA. Skala poprawy wyniku jest uzależniona z jednej strony od

¹⁶ Z uwagi na brak jednolitych wytycznych dotyczących ustalania EBIT czy EBITDA autorzy określili EBIT na poziomie zysku brutto (zysku przed opodatkowaniem) powiększonego o koszty finansowe z tytułu odsetek. EBITDA została natomiast określona na poziomie EBIT powiększonego o koszty amortyzacji. Ustalając powyższe poziomy wyniku w warunkach stosowania MSSF16 autorzy dokonali następujących korekt. EBITDA został powiększony o kwotę równą przyszłym płatnościom z tytułu leasingu operacyjnego oczekiwanym w okresie krótszym niż rok od dnia bilansowego, co stanowi „substytut” kosztów LO ujmowanych zgodnie z MSR 17. EBIT został z kolei powiększony o 1/3 kwoty przyszłych płatności z tytułu LO oczekiwanych w okresie krótszym niż rok od dnia bilansowego. Taka wielkość jest często wykorzystywana w praktyce jako równowartość części odsetkowej raty leasingowej przy kapitalizacji LO (*Effects Analysis* 2016).

¹⁷ Dodatkowo należy wskazać, że w żadnym banku bądź zakładzie ubezpieczeń wartość przyszłych minimalnych opłat z tytułu LO nie była wyższa niż 1% sumy aktywów bądź sumy zobowiązań.

¹⁸ Przedziały wielkości przyjęte przez autorów odpowiadają tym, jakie wykorzystano w badaniu IASB. Z uwagi na mniejszy zakres korzystania z LO przez spółki z indeksu WIG30 niż w przypadku spółek uwzględnionych przez IASB, najwyższy przedział uwzględnia wyniki na poziomie wyższym niż 10%.

Tabela 2

Wartość przyszłych minimalnych płatności z tytułu LO w porównaniu do sumy aktywów, sumy zobowiązań i wartości środków trwałych

		Wartość przyszłych opłat z tytułu leasingu operacyjnego/suma aktywów			
Przedziały wielkości		mniej niż 1%	1–5%	5–10%	10% i więcej
Liczba spółek		4	5	1	1
		Wartość przyszłych opłat z tytułu leasingu operacyjnego/suma zobowiązań			
Przedziały wielkości		mniej niż 1%	1–5%	5–10%	10% i więcej
Liczba spółek		2	5	2	2
		Wartość przyszłych opłat z tytułu leasingu operacyjnego/środki trwałe			
Przedziały wielkości		mniej niż 1%	1–5%	5–10%	10% i więcej
Liczba spółek		2	6	1	2

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3

Szacunkowy wpływ MSSF 16 na poziom stopy marży EBIT oraz na poziom EBITDA

		Wzrost stopy marży EBIT (w punktach procentowych)			
Przedziały wielkości		mniej niż 0,2	0,2–0,5	0,5 –1	więcej niż 1
Liczba spółek		6	3	1	1
		Wzrost EBITDA			
Przedziały wielkości		mniej niż 1%	1–5%	5–10%	więcej niż 10%
Liczba spółek		2	2	3	4

Źródło: opracowanie własne.

stopnia, w jakim jednostki korzystają z umów LO, a z drugiej strony – od bezwzględnego poziomu wyniku finansowego. W świetle uzyskanych wyników ponad połowa badanych jednostek osiągnęłaby EBITDA o ponad 5% wyższy w przypadku zastosowania rozwiązań MSSF16. Jednak łączny poziom EBITDA oszacowanego dla wszystkich badanych spółek byłby wyższy jedynie o 4,93% po zastosowaniu nowego standardu.

Wzrost marży EBIT jest mniej znaczący i wynosi przeciętnie 0,17 p.p. Jednocześnie należy zauważyć, że poziom marży EBIT ustalonej dla badanych spółek bez korekt wynikających z uwzględnienia MSSF16, jest również niższy niż poziom marży wykazywany w badaniach IASB (gdzie wyniósł 10,19% w warunkach stosowania MSR 17) i wynosi jedynie 4,92%¹⁹.

¹⁹ Wpływ na niewysoki poziom marży EBIT ma fakt, że 2 z 11 spółek objętych badaniem wykazywały ujemny EBIT. Pomijając te jednostki, przeciętny poziom marży EBIT wyniósłby odpowiednio 5,53% (przed korektą) i 5,71% (po korekcie).

Uwagi końcowe

Badania przeprowadzone przez autorów niniejszego artykułu stanowią wstępne badania, które w przyszłości zostaną rozszerzone w celu określenia istotności LO (a tym samym wpływu MSSF16 na sytuację finansową jednostek korzystających z takich umów) w poszczególnych branżach. Niemniej jednak, uzyskane wyniki, chociaż nie tak znaczące jak badania opisywane w literaturze przedmiotu czy chociażby analiza wpływu MSSF16 opracowana przez IASB (*Effects Analysis* 2016), wskazują na podobny kierunek zmian sytuacji finansowej jednostek po wdrożeniu MSSF16. Należy podkreślić ponadto, że wdrożenie tego standardu ułatwi ocenę finansową jednostek z uwagi na wprowadzony sposób ujmowania umów leasingowych, a tym samym będzie prowadzić do większej transparentności sprawozdań finansowych.

Literatura

- Academic Research on Lease Accounting* (2007). Board Meeting 22.03.2007. London: Agenda paper 12D.
- Altman E.I., Haldeman R.G., Narayanan P. (1977). ZETA analysis: A new model to identify bankruptcy risk of corporations. *Journal of Banking and Finance*, 1 (1), 29–54.
- Barone E., Birt J., Moya S. (2014). Lease Accounting: A Review of Recent Literature. *Accounting in Europe*, 11 (1), 35–54.
- Beattie V.A., Edwards K., Goodacre A. (1998). The impact of constructive operating lease capitalisation on key accounting ratios. *Accounting and Business Research*, 28 (4), 233–254.
- Beckman J.K., Jervis K. (2009). The FASB-IASB lease accounting project: implications for the construction industry. *Construction Accounting and Taxation*, 19, 30–35.
- Bennett B., Bradbury M. (2003). Capitalizing non-cancelable operating leases. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 14 (2), 101–114.
- Breton G., Taffler R.J. (1995). Creative accounting and investment analyst response. *Accounting and Business Research*, 25 (98), 81–92.
- Duke J.C., Fran D., Hsieh S.-J. (2012). Evaluating Constructive Lease Capitalization and Off-Balance-Sheet Financing: An Instructional Case with FedEx and UPS. *Accounting Perspectives*, 11 (1), 57–69.
- Effects Analysis* (2016). *IFRS 16 Leases*. *Effects Analysis*. IASB, January.
- Finnerty J.E., Fitzsimmons R.N., Oliver T.W. (1980). Lease capitalization and systematic risk. *The Accounting Review*, 55 (4), 631–639.
- Fito M.A., Moya S., Orgaz N. (2013). Considering the Effects of Operating Lease Capitalization on Key Financial Ratios. *Spanish Journal of Finance and Accounting*, 42 (159), 341–368.
- Fülbier R.U., Silva J.L., Pferdehirt M.H. (2008). Impact of Lease Capitalization on Financial Ratios of Listed German Companies. *Schmalenbach Business Review*, 60 (2), 122–144.
- Gavazza A. (2010). Asset liquidity and financial contracts: evidence from aircraft leases. *Journal of Financial Economics*, 95 (1), 62–84.
- Hussey R.D., Ong A. (2011). Proposes to change lease accounting: evidence from Canada and Malaysia. *Journal of Law and Financial Management*, 9 (2), 2–15.
- IFRS 16* (2016). *IFRS 16 Leases*. IASB, January.
- Imhoff E.A., Lipe R.C., Wright D.W. (1991). Operating leases: Impact of constructive capitalization. *Accounting Horizons*, 5 (1), 51–63.
- Imhoff E.A., Lipe R.C., Wright D.W. (1993). The effects of recognition versus disclosure on shareholder risk and executive compensation. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 8 (4), 335–368.
- Leases. Preliminary Views* (2009). *Discussion Paper, 1*. IASB, March.
- Lipe R.C. (2001). Lease Accounting Research and the G4+1 Proposal. *Accounting Horizons*, 15 (3), 299–310.
- McGregor W. (1996). Accounting for leases: A new approach. Special report. *Financial Accounting Series, 163-A*. Norwalk, Financial Accounting Standards Board, July.

- Moody's (2015). *Financial Statement Adjustments in the Analysis of Non-Financial Corporations*. Moody's Investors Service, June 15. Pobrano z: http://www.moodys.com/viewresearchdoc.aspx?docid=PBC_181430 (20.04.2016).
- Nailor H., Lennard A. (2000). Leases: Implementation of a New Approach. Special report. *Financial Accounting Series, 206-A*. Norwalk, Financial Accounting Standards Board, February.
- Report (2005). *Report and Recommendations Pursuant to Section 401(c) of the Sarbanes-Oxley Act of 2002 On Arrangements with Off-Balance Sheet Implications, Special Purpose Entities, and Transparency of Filings by Issuers, United States Securities and Exchange Commission*, June 15. Pobrano z: www.sec.gov/news/studies/soxoffbalancerpt.pdf (21.03.2016).
- Singh A. (2010). Proposed lease accounting changes: implications for the restaurant and retail industries. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 36 (3), 335–365.
- Spencer A. W., Webb T.Z. (2015). Leases: A Review of Contemporary Academic Literature Relating to Lessees. *Accounting Horizons*, 29 (4), 997–1023.
- Standard & Poor's (2013). *Corporate Ratings Criteria*. Pobrano z: www.regulationbodyofknowledge.org/wp-content/uploads/2013/03/StandardAndPoors_Corporate_Ratings_Criteria.pdf (11.04.2016)
- Wong K., Joshi M. (2013). The Impact of Lease Capitalisation on Financial Statements and Key Ratios: Evidence from Australia. *Australasian Accounting Business & Finance Journal*, 9 (3), 27–44.

NEW LEASE ACCOUNTING REGULATIONS AND THE PICTURE OF FINANCIAL SITUATION OF ENTITIES

Abstract: *Purpose* – The objective of the paper is to outline the new accounting regulations of leases – due to IFRS 16. The authors tried also to perform qualitative and quantitative analysis of this change from the perspective of financial situation of a lessee.

Design/methodology/approach – The paper used a method of study of literature. The authors performed a pilot study to assess influence of IFRS 16 on financial situation of WIG30 companies.

Findings – The paper outlined the main areas of the change in lease accounting and its effects on performance measurement of a lessee. The study revealed a moderate influence of IFRS 16 on financial situation of WIG30 companies. The results showed that IFRS 16 may have moderate, positive effect on EBIT and EBITDA.

Originality/value – The subject of the paper is important especially for the wide range of stakeholders who are involved in lease agreements. The paper corresponds also with the mainstream of research in the area of leases accounting.

Keywords: leasing, capitalization, financial situation, financial statement

Cytowanie

- Czajor P., Michalak M. (2016). Nowe regulacje rachunkowości umów leasingu a obraz sytuacji finansowej jednostek gospodarczych. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4 (82/1), 23–34. DOI: 10.18276/frfu.2016.4.82/1-02.